

Viktoriia Horbach

*Senior Lecturer at the Department of Management
The Volyn Viacheslav Lypynskyi Institute of the Private Joint Stock Company
«Higher education institution
«The Interregional Academy of Personnel Management»*

Горбач В.В.

*старший викладач кафедри менеджменту
Волинського інституту імені В'ячеслава Липинського
Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»*

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-576-1-4>

CARBON DIOXIDE EMISSIONS TAX AS AN ECONOMIC TOOL TO CONTAIN CLIMATE CHANGE

ПОДАТОК НА ВИКИДИ ДІОКСИДУ ВУГЛЕЦЮ ЯК ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ СТРИМУВАННЯ ЗМІН КЛІМАТУ

Важливою економічною передумовою, що обмежує викиди парникових газів доцільно вважати введення податку на емісію вуглекислого газу, який є складовою екологічного податку. Податок введений Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо перегляду ставок деяких податків і зборів» № 4235-VI від 22 листопада 2011 р. Перша ставка податку на викиди CO₂ становила 0,22 грн за 1 тону [8]. Загалом, протягом 2011–2021 рр. розмір податку зріс у 136,4 рази (рис. 1). З 2011 до 2017 рр. показник зростав планомірно та був доволі низьким. У 2018 р за рік він стрибкоподібно зріс у 24,4 рази порівняно із попереднім роком, а у 2021 – у 3 рази порівняно із 2018 роком. Різкий стрибок у 2018 р. та подальше збільшення ставки податку у 2021 р зумовлене прагненням стимулювати суб'єктів господарювання до скорочення викидів CO₂, у зв'язку з ратифікацією Україною Паризької угоди.

Незважаючи на значене підвищення розміру податку, він залишається низьким і не є дієвим інструментом управління викидами двоокису вуглецю в державі. Так, у доларовому еквіваленті ставка податку станом на 2018 р становила 0,37 дол/т, а у 2021 р – 1,10 дол/т (за офіційним середнім курсом долара). За даними Світового банку середній розмір податку України протягом періоду його дії є одним із найнижчих у світі (0,26 дол/т eCO₂), випереджаючи лише розмір податку в Польщі (0,07 дол/т eCO₂) [1].

Слід зазначити, що, згідно з чинного Податкового кодексу України, а саме пункту 240.1 та 240.7 статті 240 розділу 8, платниками податку є суб'єкти господарювання, юридичні особи, що не провадять господарську (підприємницьку) діяльність, бюджетні установи, громадські та інші підприємства, установи та організації, постійні представництва нерезидентів, включаючи тих, які виконують агентські (представницькі) функції стосовно таких нерезидентів або їх засновників, під час провадження діяльності яких на території України і в межах її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони здійснюються викиди двоокису вуглецю в обсязі понад 500 тонн за рік [3]. Тобто, суб'єкти господарювання, які емітують менше 500 тонн CO₂ на рік звільняються від сплати податку. Така особливість знижує екологічну ефективність податку, оскільки сумарний обсяг викидів таких підприємств та організацій може бути значним.

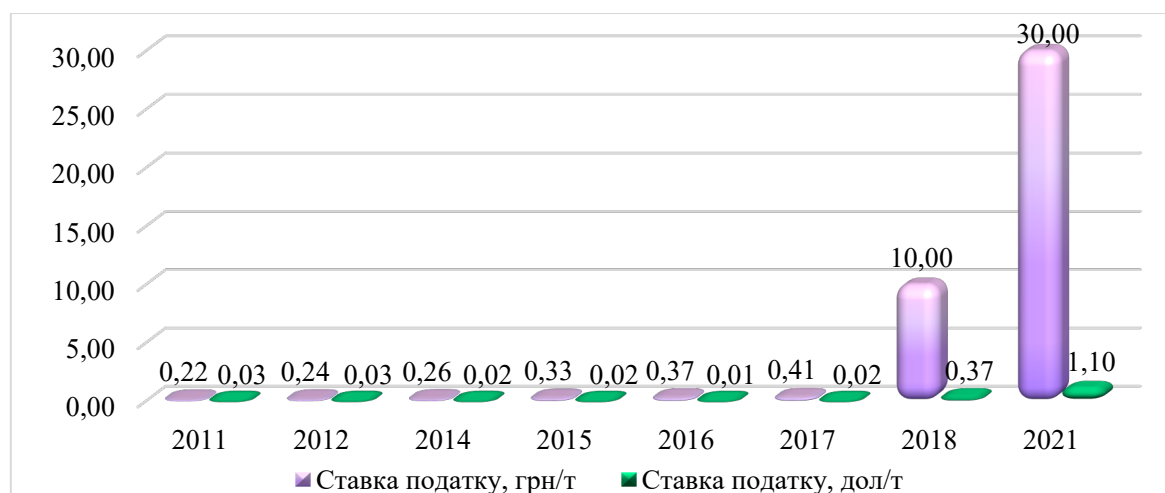

Рис. 1. Динаміка росту ставки податку на викиди двоокису вуглецю в Україні протягом 2011–2021 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [8; 9; 10; 4; 5; 6; 7]

Окрім того, що податок спрямований на стимулювання підприємств до запровадження низьковуглецевих технологій, він також наповнює бюджет коштами, що спрямовуються на заходи декарбонізації. Так, згідно з пунктом 16¹ статті 29 частини другої Бюджетного кодексу України, податок за викиди в атмосферне повітря двоокису вуглецю стаціонарними джерелами забруднення, у повному обсязі зараховується до спеціального фонду державного бюджету [2]. Відповідно до статті 39 підрозділу 5 розділу XX Податкового кодексу України «надходження від сплати екологічного податку за викиди двоокису вуглецю спрямовуються на заходи, що призводять до скорочення викидів двоокису вуглецю (декарбонізацію) галузями, віднесеними до секції С «Переробна промисловість» та секції D «Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря» ..., в обсязі не менше 70 % надходжень від

сплати екологічного податку відповідної секції» [3]. Таким чином, податкові надходження спрямовуються саме на ті галузі, які є найбільшими емітентами діоксиду вуглецю.

Отже, незважаючи на введення податку у 2011 р, він не є ефективним економічним інструментом стимулювання скорочення викидів CO₂ суб'єктами господарювання через його низьку ставку. Окрім того, надходження до бюджету від сплати розглянутого податку використовуються недостатньо результативно у напрямку декарбонізації економіки держави. Тому, цей інструмент потребує удосконалення, а також поєднання із іншими заходами симулювання низьковуглецевого розвитку, такими як встановлення «зеленого» тарифу, субсидіювання та пільгове кредитування альтернативної енергетики.

Література:

1. Carbon Pricing Dashboard : Dataset. World Bank. 2024. URL: <https://prosperitydata360.worldbank.org/en/dataset/WB%2BCPD> (дата звернення 26.03.2025).
2. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08. лип. 2010 р. № 2456-VI. Поточна редакція від 05 бер. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення 28.03.2025).
3. Податковий кодекс України : Закон України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. Поточна редакція від 16 бер. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 23.03.2025).
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році : Закон України від 24 груд. 2015 р. № 909-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/909-19#n497> (дата звернення 23.03.2025).
5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2017 році : Закон України від 20 груд. 2016 р. № 1791-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1791-19#n52> (дата звернення 23.03.2025).
6. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2018 році : Закон України від 07 груд. 2017 р. № 2245-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-19#n313> (дата звернення 23.03.2025).
7. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень : Закон України від 30 лист. 2021 № 1914-IX. № 1914-IX від 30.11.2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1914-20#n467> (дата звернення 23.03.2025).
8. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо перегляду ставок деяких податків і зборів : Закон України від 22 груд. 2011 р. № 4235-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4235-17#Text> (дата звернення 23.03.2025).
9. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо перегляду ставок деяких податків і зборів : Закон України від 20 лист. 2012 р. № 5503-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5503-17#Text> (дата звернення 23.03.2025).
10. Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні : Закон України від 27 бер. 2014 р. № 1166-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1166-18#n150> (дата звернення 23.03.2025).